

TEMETÉSI BESZÉDEK.

Halotti beszéd.

(V. M. felett.)

Fekete szín: gyászos keret . . . színes koporsó . . . fehér lepel . . . lezárt szemek . . . néma ajak . . . nem verő szív . . . holt nyugalom . . . kisírt szemek . . . tört sóhajok . . . feldúlt keblek . . . gyászöltözet . . . Ez tehát az eredmény, melyet 60 évnek álma, reménye, munkája s küzdelme elhozott? Ifjuságnak lelkesedése, ábrándjai, férfi kornak komoly vágyai, gondolatai, reménye és veritéke, hol vagytok? Feleljetek, azért éltetek-e, hogy az eredmény holt nyugalom és gyász legyen? Ily gondolatok támadnak fejekben és lelkemben, midőn e koporsó mellett állok, mely egy önfeláldozásig szerető férjet, egy rajongásig szerető édesapát, a közügyek terén nem kis érdemeket szerzett drága barátunkat fedi el szemünk előtt.

Koporsó mellett állunk s mint hangzott egykor a csipkebokorból, hallani vélem itt a szózatot: „Old le a te saruidat lábaidról, mert a hely, amelyen állasz szent hely.“ Szent ez a hely, mert nincsen itt már félelem, nincs többé tévedés, hiba, rettegés; elcsendesül az ádáz gyűlölet s megszűnik az érdekek harca. Szent ez a hely, mert itt a kienesztelődés, a megbékülés angyala lebeg felettünk; szent, mert ez az elmélkedésnek és leszámolásnak helye. Elmélkedésnek az életről és halálról, leszámolásnak az élők és halott között.

„Elvégeztetett!“ S kedves barátunk, nyitott könyv gyanánt áll most életed előttünk és én, ki sohasem voltam szivedtől egészen távol, lapozgatom, olvasom e könyvet. Törhetetlen hitedet Istenben, rendíthetetlen bizalmadat az emberi természetben — az emberben; a kitartást, a szívósságot a munkában, az egyszerűséget és szerénységet, az ember megbecsülést, a távoli vadregényes bércek aljáról, ősrégi székely családotól örökölted. Ez örökséget híven megőrizted s a tieidnek tisztán átadod.

Lapozgatom életed könyvét s megjelenik előttem az egykori délceg ifjú tele lelkesedéssel, lelki erővel és vidámsággal; keble duzzad és szövi álmait, ábrándjait, önmaga és egyháza jövő életéről, munkálko-

dásáról. Oly szép, oly vonzó és csábító a felépített ábrándvilág, hogy azért csaknem rajongani érdemes. Mi valósult meg ebből, arról nem szólok, azt nem tudom. De azt láttam, tapasztaltam és tudom, hogy midőn magadra vállaltad az Úr Jézus munkáját, midőn magadra öltéd a palástot s az Úr szőlőjében gyomláltál és plántáltál: két népes és egyházunkban vezető szerepet betöltő egyházközségünknek hivei, több mint 15 éven át rajongással hallgatták szavaidat, követték példádat. Láttam és tudom, hogy nemcsak a palást tisztelt meg téged, hanem te magad is tiszteletet szereztél a palásznak, nemcsak hiveid, hanem mások, nemcsak egyházi, hanem külső egyének előtt is. Tudom, hogy midőn többre bizatván, hiveidtól búcsuznod kellett, a szeretetnek könnyeivel mondtak neked kedves Istenhozzádot!

És megjelenik előttem egy kép: képe annak, amikor a Főhatóság szeretete és bizalma elhívott, hogy élj tovább ne csak egyes gyülekezetért, hanem egyházunk egyeteméért; ismerem lelkesedéset és aggodalmaidat, melyeket akkor éreztél, mikor ezt az állást, melyet most örökre elhagysz, elfoglalni készültél. Megjelenik előttem a kép, midőn hivatalos esküdet szeretett főpásztorunknak kézbeadásul toldottad meg e szavakkal: „Életem az egyházé!” Könnyek gördültek szemeidből, mert nagy s ünnepélyes volt e fogadás, amint nagy volt lelked, lelkesedésed, de e fogadást mindvégig híven megtartottad. Életed az egyházé lett egészen s az egyházé maradt. S aztán kedves barátunk, aggódtál és lelkesedtél, dolgoztál. Dolgoztál őszintén, tisztán, érdeknélkül, csendesen, mindig szem előtt tartva s megtartva ifjúkori jelszavaidat: légy igaz, légy kitartó, légy szerény s légy ember megbecsülő és légy becsületes! Ezeket megtartottad s most örökségkép hagyod utódaidra. Aztán ismerjük el, valljuk meg, találtál e pályádon méltánylást, elismerést is. Hálát te sohasem vártál. Nem egyszer mondtad, hálát nem várok, legnagyobb jutalmam lelkiismeretem összhangja, lelkem nyugalma, békéje önmagával és Istennel. S valóban, mint Jézus az evangéliumi nőről, hogy „ez a mit tehetett, azt művelte,” te is elmondhattad önmagadról: amit csak tehetél, azt megtetted. Nyertél méltánylást es elismerést. Gáncs csak egyszer ért, de érzékeny lelkednek ez elég volt. Azonban hagyjuk ezt. E helyen már Isten ítél s én hallom az ő szavát: „hív voltál s neked adom az életnek koronáját.”

Hatvan év reményének, munkájának, küzdelmének tehát mégis nem a holt nyugalom, nem a gyász a végeredménye, hanem az emberi és isteni jutalom, mint példányképnek követése e földön és öröklét a mennyben.

Ami egyéni és családi életedet illeti, e tekintetben is voltak álmaid, voltak vágyaid. És én tudom, hogy mindkettőben voltál boldog. De jött

vihar is, mely szétdulta a boldogság fészket, jött idő, mikor már sirtál, temettél is. Aztán eged újra kiderült, boldogságod napja újra ragyogott és én láttalak téged megvidúlva, új erőre, új lelkesedésre, új életre kapva, midőn megfrissült élet- és munkakedved. De és ezt ne vedd rossz néven tőlünk, bocsásd meg nekem, ha kimondom, hogy nem élvezted ki egészen a családi élet örömeit, nem üritted ki egészen a családi élet boldogságának poharát! Nem, mert téged lelked szüntelenül vitt, vonzott, ragadott, hogy a szó szoros értelmében töltsd be ama fogadalmat, hogy a te életed az egyházé. Sokszor köszöntött téged munkaszobádban a felkelő nap első súpára s talán legtöbbször onnan vett búcsut tőled a pihenni térő utolsó napsúgar. Téged vonzott, vitt, ragadott lelked az apostollal szólva: „az én életem is nekem drága, csak hogy elvégezhessem a dolgot, melyet az Úr Jézustól vettem“, melyre az Úr Jézus lelkétől elhívást, megbízatást nyertem.

„Elvégeztetett!“ A te életed és munkád kedves barátunk, elvégeztetett, de reánk nézve a nagy bánat és keserv most kezdődött; most mikor te már csak a visszaemlékezésé vagy. Eszünkbe jutnak most ére nyeid, lelked nemessége, szívjóságod s ama gyöngédségeid, melyeket te talán csak önkénytelenül éreztettél velünk, s melyeket mig velünk voltál, talán kellőleg nem méltányoltunk. S most fáj nekünk, hogy ezután mind eme megnyilatkozásaidat nélkülözniünk kell. De feltesszük magunknak azt a kérdést is, ha vajjon nem bántottuk-e meg érzékeny lelkedet egy-egy ferde tekintettel, nyers kifejezéssel, szóval, hogy nem cselekedtünk-e valami olyant, melyre most töredelmes szívünkkel a kiengesztelődést óhajtanók.

Óh, mert ha ilyent cselekedtünk, nekünk most csak a töredelmességgel kell beérniünk, hiszen te nem felelsz többé szavainkra. Felkereshetjük és ápolhatjuk sírodat s ez édes megnyugvást adhat keblünknek, de megbocsátó szavaidat még sem hallhatjuk. S így csak az a tanulság marad számunkra, hogy ezután igyekezzünk keresztényi és emberi kötelességeinket oly hiven és oly szeretetteljesen teljesíteni az élőkkel szemben, hogy megbánásra, töredelmességre okunk ne legyen.

„Elvégeztetett!“ Életed, munkád elvégeztetett, de kedveseidre nézve is a nagy bánat és keserv most kezdődött. Nekem kellene őket vigasztalnom, ki magam is vigasztalásra szorulok. Itt van szerető, kedves hitvesed, rajongásig szerető gyermekeid, a drága jó szülőkkel, illetőleg nagyszülőkkel. Mit szóljak? Imádkozom a jó Istenhez érettetek — ti veletek. Ki hitet és bizalmat adott nektek idáig, az a jó Isten adjon erőt a hirtelen csapás elviselésére. Az Úr keze megsebzett, gyógyítsa is meg drága hitves, lelkedet. Ti pedig szerető, édes gyermekek emlékeztetek el nem muló szeretettel az önfeláldozó édes apára, tartsátok meg

a lelki örökséget, mit rátok hagyott s kövessétek őt a jóságban, az igazságban, a szerény, de kitartó munkálkodásban, kövessétek őt az ember megbecsülésben s a becsületben. És ti kedves testvérek, sírjátok, de vigasztalódjatok, a jó Isten legyen őriző pásztorotok. Sógorok, sógor-nők s összes jó rokonok és barátok szálljon lelketekre, mindnyájunk lelkére vigasztalás e koporsó mellett, Istentől, aki intézője mindeneknek e földön, és égen. Az egyháznak pedig adjon a jó Isten oly szorgalmas, lelkiismeretes, oly önzetlen és becsületes munkásokat, mint voltál te, drága barátunk. De ezzel talán el is bocsáthatnánk. Én is tőled elbocsuzhatom azzal a szép emlékkal, melyet lelkemben hagytál ama szavaiddal, melyeket halálod előtti napon hozzám intéztél. Elbocsáthatnánk, Istenhözadot mondhatnánk, de először boruljunk le a mindenható Isten színe elé s bölcsességében megnyugvást keresve, imádkozzunk.

Búcsú

Hová úgy siettél, hol annyit munkálkodtál és küzdöttél, hol munkás küzdelmednek sok szép jele látszik: ez intézet kapui megnyílnak mégegyszer előtted, de te ide többé vissza nem jössz, nem jöhetsz. Amit innen eddig el nem vittél, most virágokat, virágkoszorút viszel magaddal. Kedveseid virágai, virágkoszorúi mellett, legyen tőlünk legszebb koszorúd a mi elismerésünk, a mi szeretetünk és a mi hálánk koszorúja.

A szeretetnek és békességnek angyala őrködjék álmaid felett! A viszontlátásig Isten veled, Isten velünk Ámen.

Csifó Salamon,
teol. tanár.

Halotti beszéd.

(Zsakó István ny. kuriai bíró felett.)

„Igen szép és ékes korona a vénség, amely az igazságnak utában találtatott.“

A példabeszédes könyv bölcs írójának ezen sokat mondó szavai hangozzanak s legyenek e koporsó mellett az a vezérlő és útműtató fény, amely minket mindannyiunkat, -- de különösen is titeket gyászoló család, ker. testvéreim az Úrban — a vigasztalódás, a lelki béke és enyhület útjára elvezéreljen.

Az Úrnál van az ítélet. Amaz örök bírónál, aki látja nemcsak cselekedeteinket, de cselekedeteinknek emberi szemek előtt gyakran elrejtett titkos rugóit is. Hiszen Ő a szívek és vesék vizsgálója.

De én — amennyire emberi véges ítéletemmel megítélhetem — úgy találom s azt hiszem, velem együtt még sokan mások is, a ti soraitokból is gyászoló hallotti gyűlekezet, hogy ezen Istenben boldogult ker. társunknak, Zsakó Istvánnak vénsége az a szép és ékes korona volt, amely az igazságnak utában találtatott. Mindenképpen az volt. *Ugyis, mint az élethivatás munkásának, mint bírónak, ugyis, mint családfőnek, ugyis, mint embernek és kereszténynek.*

* * *

Ma, amikor mind többen és többen akadnak sorainkban, akik bús rezignáció lelki fájdalmában fogamzott szomorú, szinte lemondásteljes meggyőződéssel kezdik magukévá tenni a hajdani római helytartónak ezen hideg kételkedést kifejező kérdését: „Avagy micsoda az igazság?“ ma messze kell visszaszállanunk időben és szinte az eszmények magaslatára kell emelkednünk a gondolatban, hogy teljes mértékben megérthessük azt, hogy Zsakó Istvánnak, mint az élethivatás munkásának, mint bírónak, vénsége miért volt az igazság utában találtatott szép és ékes korona?

Magunkévá kell tennünk azokat a nemes, eszményies magasságban tündöklő célokat, szempontokat és irányelveket, amelyek egy letűnt

s ma sokszor visszasóhajtott korszak igazságszolgáltatása előtt lebegtek. Gondolnunk kell arra a nagy ügyszeretettel teljes odaadásra, arra az elmélyedő, tépelődő, néha szinte önmagát emésztő ügybuzgalomra, arra a legparányibb részletekre is kiterjedő gondosságra, mely az igazságszolgáltatás nemes harcának harcosait, nemcsak a vezéreket, de a közkatonákat is áthatotta és jellemezte.

Gondolnunk kell különösképpen éppen a magyar birónak már szinte fogalomká vált típusára s az ő közmondásos érintetlenségére és hozzáférhetetlenségére, tisztaságára és megbízhatóságára.

Az igazságért folytatott nemes harc ezen harcosainak sorából való volt Zsakó István az ő nagy és széles körben elismert, keresett és megbecsült szakértelmével, az ő bölcs és objektív megfontoltságával és az ő nemes tiszta jellemével.

Ő jogosan vehette volna ajkára Jób szavait: „az igazságot felöltözöm vala, mint egy palástot s az én igaz ítéletem fejemet mintegy koronával ékesíti vala, annak perét is, akit nem ismertem, jól meg hányom-velem vala“.

* * *

De ti, szerető kedvesei — és első helyen különösen ti, akik az ő véreből való vér vagytok — gyermekei, ti még ennél többről is tanuskodhattok itt az ő koporsója mellett.

Ti bizonyosságot tehetek arról is, hogy az ő igazság útjaiban találtatott vénségének koronájában egy, az igazságnál is többet jelentő és értékesebb drágakő is ékeskedett. Az a nemes érzés, amelyre vonatkozólag oly szépen és igazán mondja az apostol; „Ha jövendőt tudnék is mondani, ha minden titkot és bölcsességet tudnék is és ha egész hitem volna is ugyannyira, hogy a hegyeket elvinném helyükről, ha szeretet nincs énbennem, semmi vagyok“.

Ti, akik — az irás szavaival szólva — mint „olajfának ágai voltatok az ő asztala körül“, akikben s akik által érezte Istennek áldását önmagán; ti, akik közletről hallottátok és éreztétek az ő szívének dobogását: ti tanuskodhattok arról a meleg érzésről is, amely őt, a részrehajlás nélküli kérlelhetetlen igazsággal ítélkező birót, otthon a családi körben szerető szívű, gondoskodó, gyöngéd figyelmességeket tanusító, hűséges élettársá, édesapává és nagyapává tette.

* * *

És tanuskodhatom, én is — s velem együtt mások — arról is, hogy ő, mint ember és keresztény, mint vallásának követője, mint a társadalomnak s közelebbről egyházának tagja is teljesítette kötelessé-

gét. Hogy ő, aki az „egy Isten hit“ történelmi nevezetességű tipikus földjén, a vadregényes „Székelykő“ aljában szívta magába az unitárius hit elemeit: mindvégig jó unitárius keresztény maradt, azzal az ő nemes veretű vallásosságával, amely nem az „Uram, Uram kiáltásokban“, nem a magamutogató és hivalkodó kegyeskedésben, hanem az Atya akaratának teljesítésében, egy imádságos életben tükröződik vissza.

Ő reá is s az ő csendes, hallgatag és feltűnést nem kereső puritánságának jellemzésére oly szépen találunk a nagy bölcsnek eme jellemző szavai:

„Óh azok a nemes és csöndes, hallgatag emberek! Elszóródnak erre és arra, mindegyik a maga hazájában, csöndben gondolkozva, csöndben dolgozva és egyáltalán nem beszélnek róluk a reggeli ujságok; de az az ország, amelynek nincsen ez emberekből, vagy igen kevés van, az az ország nincsen jó úton“.

Ime! hát ezért mondhatjuk, hogy Zsakó Istvánnak vénsége az a szép és ékes korona volt, amely az igazság útjaiban találtatott.

Gyászoló szerettei az elhunytak! Ezeket így elgondolva, szereztek enyhülést és megnyugvást magatoknak.

S hogy ezt annál inkább tehessétek, jöjjetek, borúljunk le a Mindenhatónak trónja előtt alázattal, ahol van kiapadhatatlan forrása a vigasztalásnak, enyhületnek. Imádkozzunk!

Ima.

Te előtted hajlunk meg s szent nevedet sóhajtkuk alázattal, hátával és bizalommal e gyászos koporsónál óh időnek és örökkévalóság-nak Istene, ki vagy a kezdet és a vég, akihez nem fér változás vagy ennek árnyéka is.

Alázattal hajlunk meg előtted, hiszen ha valahol, úgy a koporsónál érezzük kicsinységünket és ezzel szemben a te hatalmadat, amely egy szempillantás alatt semmivé teszi ugyan az embert, de mégis nagyra hívta őt s csak „kevéssel kisebbekké tette az angyaloknál“.

Legyen hála neked, hogy ennél a koporsónál állva és a megfutott pályára visszatekintve is, e tudatban erősödhetünk meg.

Köszönjük, hogy adtál e keresztény társunkban egy hű munkást a köznek, a hazának és társadalomnak javára, aki a reábízott munkát hűséges odaadó buzgósággal végezte, aki a te szent fiad példáját követve, élethívataául tekintette azt, hogy „bizonyosságot tegyen az igazságról“.

Köszönjük, hogy adtál ő benne egy igaz embert s övéinek egy irántuk melegen érző, hozzájuk forrón ragaszkodó, javukat, boldogságukat szeretettel szívéen viselő jó élettársat, édesapát.

S köszönjük, hogy eképpen most is megerősítéd mibennünk a hitet, hogy „az igazak fénylenek, mint a nap az ő Atyjuknak országában“.

Oh hadd legyen nekünk a mi hitünk szerint.

Oh adj neki — testére nézve — nyugalmat.

A megsomorodott szívű gyászosoknak, az ő hátrahagyott kedveseinek szívébe adj békét és enyhületet és áldd meg őket — mindenek fölött — az egymás iránti testvéri szeretet áldásával.

Áldj meg, oltalmaz és vezérelj mindnyájunkat mindaddig, amig ránk nézve is eljön a földtől való elválás órája és úgy vezérelj, hogy meghallhassuk majd a te helybenhagyó ítéletedet: „Jól vagyon jámbor és hű szolgám, hű voltál a kevesen, többre bízlak ezután“. Ámen.

A sírnál.

Zsakó István! Immár eljött a végbúcsú pillanata.

De ime a végbúcsú pillanata az isteni gondviselés kegyelméből és jóságából — a viszontlátás s egyben egy újból és örökre egyesítő találkozásnak pillanata is lőn.

Mert ime az, aki — mint egykor az úr szolgája — azt gondolta vala, hogy „az ő fészében“ fog meghalni, de akire nézve az isteni bölcs gondviselés szent akarata akkor másként intézkedett, most ime az isteni gondviselésnek szerető és résztvevő szivek által való gondoskodásából ismét visszatért, hogy egymástól elvált szerető szivek ismét találkozzanak, hogy „akik életükben egymást szerették, halálukban is egymáséi legyenek“. S ha ő most szólani tudna, bizonyára így szólna — az Ur ama hűséges szolgáló leányának szavaival: „Megajándékozott engem az Ur ezúttal jó ajándékkal: ime velem lakik immár ismét az én férjem!“

Legyen hát oly nyugodalmas és békés ez együttlakás az örök pihenés helyén, a földi porrészekre nézve, amely örvendetes a viszontlátás ott fenn a lelkek honában, az Urnál, a mi Istenünknel, „akinek beszéde megmarad mindörökké“. Akinek áldása legyen mindnyájunkon: élőkön és holtakon egyaránt! Ámen.

Ürmösi Károly,
kolozsvári esperes-lelkész.

Ima.

(Kovácsi József koporsójánál).*

Nagy Isten! Sorsunk megfoghatatlan igazgatója, élet és halálnak ura! Ime, midőn itt egy barátunk és vándortársunk végtisztességére megjelentünk, mielőtt a sirhoz, a földi remények és csalódások végmenedékéhez kikisérnők, te hozzád imádkozunk.

Fejünk felett borul el az ég, mely az örökkévalóság jelképe; lábunk alatt megnyílik a sir, mely a mulandóság telhetetlen mélysége; a természetben élet és halál, megújulás és enyészet minden nyomon, földi életünkben kín és csalódás; *itt e helyen, ahol állunk*, gyász és koporsó, lelkünkben sötét gondolat, szívünkben a leveretés bágyadt érzelmei: elég okunk van, hogy tégedet keressünk, szabadítónkat, te hozzád kiáltsunk a mélységből, ki Atyánk vagy életünkben, Atyánk halálunkban is . . .

Óh Isten! ki nagy vagy, nagyobb, mint a világok, mint a menny és az örökkévalóság. Útaid elrejtetted, végzéseid titkait elzártad szemünk és értelmünk látása elől; tudtunkra csak annyit adtál, hogy ha születünk, meg is halunk, de hogy mikor s mennyit fogunk élni s boldogok leszünk-e, meglátjuk-e a mieink s megérjük-e szeretteink boldogságát? — itt már sötét leplet vontál szemeinkre. S minél tovább élünk és minél többet tapasztalunk, annál több ellentmondásait látjuk az életnek, minél gyöngédebbek és ártatlanabbak vagyunk, annál több könnyeit hullatjuk el szemeinknek. Minél jobbak vagyunk, annál több terheit hordozzuk sorsunknak. És sem jószág, sem igazság, sem ártatlan kezek nem elég erősek arra, hogy feltartóztassák a csapások súlyát és mindenekfelett a halál hideg öleléseit. Az ember vénen és ifjan, — gondok nehéz súlya alatt, mint a könnyelmű csapongó élet mezején — a családi élet forró szeretetében és számos tartozásai között, mint az elvonult és keveset kívánó sorsban véletlenül és egyaránt megéri a halálnak . . .

* Kovácsi Antal kedves emlékü tanárunk fivére.

Óh Atyánk, végtelen bölcsesség! Sötétek itt a mi gondolataink, mert nem kértük s nem is vártuk itt a halált, amely hirtelen elragadá szolgálata! Sebesen jött az, mint a viharok szele, rombolt és pusztított, mint az égi tűz, mely a villámokból támadott, s rommá és hammuvá tett egy családot. Fájdalmas érzések árhajai zúdulnak meg lelkünkben s talán el is tévednénk, ha hitünk vezérfénye útba nem igazítana bennünket... Te láttad Atyánk, mily igaz lélekkel törekedett a te szolgád, mily munkásan és büntelen kezekkel akarta a földi lét szerencsését megközelíteni és elérni. Messze távozott e háztól, elszakadt szülőitől és testvéreitől, járt idegen népek és nemzetek között, hol más hegyek magaslanak, s más folyók habjai úzik a forgalmat és kereskedést, ipart és tudományt. S ime megtért szülőföldre az ősi lakba, vérei és rokoni, honfitársai és barátai közé, telve a tapasztalatok és ismeretek gazdagságával, előszeretettel az iparnak és munkának, melyek jóllétünk tényezői. Rövid ittléte alatt, kevés idő múlva, az élet deléhez alig eljutva, az ő napja hirtelen elhomályosodott; a legtisztább szív dobogásai nehéz kínok, halálos harcok után örökre megszűntek, s az, *aki talán embernek se vétett*: ott nyugszik immár a koporsóban... Talán bölcseséged akar megtanítani, hogy a legigazibb szerencse s a megérdemelt boldogság is tartós nem lehet; a jó szivekre, mint a kincsekre, úgy ólálkodik az irigység, s legnagyobb irigység s legkegyetlenebb ellenség, a halál...

Egy szent vágy vezérelte a mi barátunkat: izlelni a családi szövetség áldásait, s útai és fáradalmai után megpihenni az ősi ház meleg tűzhelyének szent oltárainál. Nincs még két hónapja, hogy frigyét kötött; s csendes és lármátlan élete boldog vala, csak hogy a boldogság rövid és tartatlan volt, s aki senkiét nem irigyelte: irigye lőn annak a halál s az öröm napjai siralommal változtak; mikor boldogságának házat és szerencsájének hajlékot akart építeni, el kellett hordani a követ, megszüntetni a készülődést; mindezek helyett felállítani a gyász-ravatalt, megásni a sirt, aztán sirni és zokogni, mert a földi szeretet láncai elszakadoztak, a boldog jövő napja elsötétült, s nem maradt egyéb, mint a multnak gyászos emlékei.

De már hiába kérjük őt vissza, valamint hideg ajkai nem felelnek többé, úgy végzésed nem változik soha, s meg kell nyugodnunk a gondolatnál, hogy munkás törekvése és megérdemelt boldogsága a menny üdvével és örök boldogságával cserélődött fel.

A te akaratod ez, óh végtelen Atyánk! de kérünk, hogy e látomás s emberi szemünk közsorsa ne zavarja hitünket. Enyhítsd mindenkifelett a zokogó nő méltó keserveit, mivel oly rövid időt töltött s minden örömvirágot a mulandóság nevében szaggatott; engedj ő rajta

teljesülést a Jézus résztvevő beszédének: *boldogok akik sírnak, mert megvigasztaltatnak.*

S óvjad méltatlanságok bántalmaitól, szomorú emlékezését enyhítsd édesebb pillanatokkal, jelenének terheit kegyelmed erejével, jövőjének borúját hitének reményével; mert aki szereteted birja, annak nagy öröksége vagyon. Négy testvérét, kik egymást oly hűn és igazán szerették, kiknél a vérség szent barátság is volt, vigasztald meg s áldd meg véreit és barátait a közelben és távolban. S ha földi gyöngédebb és nemesebb viszonyunk csak ily kevés ideig tart: taníts, hogy barátságunkban hitetlenek és árulók ne legyünk, rövid életünket hasznos és feddhetetlen tettek által tegyük becsessé és érdemessé, hogy érijünk boldog halált és költsünk halálunkkal mi is közrészvétet és tiszteletet. És ha eljönnek a sirokról szeretteink emlékei, mint tavasszal a kopár mezőt a meleg és csendes eső, újítson meg az örök élet hite, s hitünk ama szent reménye, mely biztat lelkünk halhatatlanságával.

néh. Albert János,
tordai unitárius lelkész.

Lelkészi munkásságom kezdete, eddigi működésem és jövő terveim.¹

Tisztelendő Lelkészkör!

Amikor lelkészkörünk elnöke hozzám intézett soraiban arra kért fel, hogy a jelen alkalommal a felolvasói tisztet elvállaljam, e fenti címet jelölte ki számomra felolvasásom tárgyául. Őszintén bevallom, hogy az első pillanatokban kissé különösen hatott rám e tárgy érdekessége és pedig azért, mert félttem és most is félek, hogy annak feldolgozása némi tekintetben, talán az én rövid két évi munkásságomat olyan színben fogja feltűntetni hallgatóságom előtt, mint, amely személyemmel kapcsolatban öndicsekvés akar lenni. S hogy mégis e mellett a tárgy mellett maradtam, csupán azon gondolatból kiindulva tettem, hogy hátha ezzel is bármily keveset, de mégis tehetek valamit vallásunk és egyházunk jövője, népünk fejlődése és vallás-erkölcsi életének tökéletesbbítése érdekében. Éppen ezért arra kérem az én kedves kartársaimat, hogy amikor felolvasásom rendjén önmagamról fogok beszélni, ne gondoljanak arra, mintha saját magamat mintaképpül akarnám mások és önök elé állítani, hanem hallgassák felolvasásomat azzal a gondolattal, hogy ezen a világon semmiféle munka, amely az emberiség életének a fejlődését célozza, nem lehet jelentéktelen, amelyből talán a sokkal értékesebb és jelentékenyebb munkát végző is valami keveset ne tanulhatna. Még csak annyit kívánok előre bocsátani, hogy felolvasásom első részében igyekeztem önmagamot, mint kezdő lelkészt tüntetni fel, mint aki az élet kezdetén tapogatózva, kerestem azt az útat, amelyen haladva leginkább fogok tudni majd megfelelni annak a hivatásnak és feladatnak, amelynek betöltésére és megvalósítására vállalkoztam.

Ennek hangsúlyozását azért tartom szükségesnek, mert véleményem szerint, annak megértéséhez, hogy hogyan lehetséges aránylag rövid idő alatt is némileg eredményes munkát végezni, feltétlen szükséges feltárni azt a lelki világot, amelyet én, mint kezdő lelkész végig éltem, már addig is, amíg a cselekvés és munka mezejére kiléptem. Nem tagadom, sőt őszintén bevallom, hogy a lelkészi pályám kezdetén majd-

¹ Közölve az egyetemes lelkészkör határozata alapján.

nem hat hónapon keresztül a rendes lelkeszi teendőimen kívül vajmi kevés egyébvel foglalkoztam. Nem akartam, mert nem tartottam sem helyesnek, sem célszerűnek miudjárt a kezdet kesdetén ifjui tűzzel és lelkesedéssel neki kezdeni egy olyan munkának, amelynek feladatával még magam sem voltam teljesen tisztában. Valahogy akkor ösztönszerűleg éreztem meg azt, hogy erre a hat hónapnyi időre azért lesz szükségem, hogy ezen idő alatt lehetőleg kialakíthassam lelkemben azt a munkakört, amelyben dolgozva és munkálkodva, később majd én is intenzívebben bekapcsolódhatom abba az egyetemes munkakörbe, amelyben nálamnál sokkal értékesebb emberek már régóta dolgoznak az emberiség boldogságáért és fejlődéséért. Éppen ezért a legelső lépésnek tartottam feleletet keresni a következő kérdésekre: mi vagyok én, mint lelkesz a nép számára? mit vár tőlem az a nép, amelynek életében ezentúl az én egyéniségem, személyiségem és szellemi képességem kell, hogy irányító hatással birjon? vagyis: mit akar? mit keres? mi az, ami után vágyik? És mindezekre a kérdésekre, anélkül, hogy én magam határozottabb lépéseket tettem volna, maga a nép hozta hozzám a feleleteket, hol az egyik, hol a másik kérdésre. Végül is számomra nem maradt más teendő, mint ezekből az összehordott feleletekből összealkotni az egész lelkeszi munkásságom feladatát, kijelölni a célját, vagyis megkezdeni a munkát.

Őszinte, igaz örömmel jelenthetem ki, hogy magának a népleleknek — és itt értem az öntudatos életet élni akaró néplelket — a mélyén ott él a lelkeszi hivatásról és munkáról az a felfogás, — amelyet sajnos még ma is olyan sokan szeretnek lekicsinyelni — hogy minden lelkesz nemcsak az egyszerű pap, aki csupán dogmákat és hittételeket tanít, hol az iskolában, hol a szószéken; nemcsak egy szürke hivatalnok, fizetett tisztviselő, aki óráról-órára elvégzi a maga munkáját és azután tehet, amit akar és amit jónak lát, hanem sokkal több ennél: „Minden mindenekben!” Ami a szem az embernek, ami a szív a szervezetnek, ami a vágy a léleknek, ami az erő az akaratnak, az a lelkesz a nép számára. Tehát látás és lelkesedés, irányítás és cselekvés, önzetlenség és szeretet, vágy és akarat, erő és kitartás, mert a nép tőle vár mindent: *a vallás erkölcsi életének megjavítását, kulturális életének a kifejlését, gazdasági életének intenzívebbé tételét.*

Ime Kedves Lelkesztársaim! az én tulajdonképpeni lelkeszi munkásságom tehát ott kezdődött, amikor a néplelekből lassanként előmbe vetődve felismertem azt a hármass feladatot, amelynek megvalósulását legelső sorban maga a nép akarja és várja tőlem, amikor megéreztem azt, hogy ha én munkásságomat arra felé fogom irányítani, amerre az ő jobb énje önként vágyik és minden erőmmel azon fogok lenni, hogy

bármelyik feladat is azokból, amelyet ő meg akar valósítani, megvalósuljon, akkor minden bizonnyal a nép bizalmát a magam részére megnyerhetem és ezzel a bizalommal majd sikerülend az én saját céljaimnak is a megvalósulása. Természetesen mindehez legelső sorban szükséges volt az, hogy mindazon tervek és vágyak, amelyek a nép lelkében talán, mint ösztönszerű sejtelmek éltek, öntudatossá váljanak, hogy aztán mindenkinek felett ők maguk kezdjék értékelni azok benső értékeit. Hiszen ugyebár mi magunk is mindannyian szomorúan tapasztaltuk az utóbbi időben, hogy milyen óriási küzdelmet kellett és kell még ma is folytatnunk a néppel az egy egyházi adó érdekében, mert ez az eszme még nem vált öntudatossá népünk lelkében, vagyis nem tudja még ma sem értékelni annak óriási horderejét, pedig viszont egy-egy harang, templom, orgona vagy bármiféle olyan célért, amelynek értékét maga is értékelni tudja, ezeket képes áldozni. Éppen ezért itt e helyen sietek megragadni az alkalmat, hogy az én lelkésztársaim előtt nyomatékosan hangsúlyozzam népünk öntudatosságra való nevelésének óriási fontosságát és horderejét, mert egy hivatása öntudatára ébredt néppel, amelynek eszményei, céljai és feladatai vannak, kevés fáradsággal is elég jelentékeny eredményeket lehet elérni. Én magam a fentebb említett hármask feladat megvalósítása érdekében kifejtett munkásságom kezdetén egyik legfontosabb és legelső teendőmnek ezt a célt tekintettem: minden eszmével, minden feladattal szemben, amit elérni és megvalósítani akarok: öntudatossá tenni a népet. Éppen ezért bármikor és bárhol, szószéken, iskolában, vallásos összejöveteleken, gyűléseken, vagy akár a hívekkel való érintkezéseim közben minden alkalmat felhasználtam arra, hogy híveim lelkében az öntudatosságot felébresszem. És ha valamelyes eredményes munkát véghez tudtam vinni, azt bátran merem állítani, hogy ezen törekvésemnek köszönhetem.

Bár még sok mindenre ki szeretnék térni e gondolattal kapcsolatban, azonban e jelen alkalommal tovább még sem foglalkozom vele, hanem áttérek tárgyam második részére: az eddigi működésekre. Hadd lássuk ezt mindenkinek előtt vallás-erkölcsi téren, mint a lelkeszi hivatás legszebb és legfontosabb munkamezején.

Abban úgy hiszem mindnyájan egyetértnek velem, hogy a lelkesz vallás-erkölcsi téren végzett munkásságának legderekasabb része a templomi szolgálatban rejlik, mert minden öntudatos lelkesz ott a szószéken, palásttal a vállán tudja a leginkább átadni önmagát a híveinek. Már pedig azt saját életemben tapasztaltam, hogy nem éppen csekély dolog egy lelkeszre nézve, különösen pedig egy kezdő lelkeszre nézve, az öntudatos templomi szolgálat, mert nézetem szerint egy istentisztelet elvégzésénél sohasem az a fontos, hogy minden egyes alkalommal

egy-egy prédikációt elmondjon a lelkész akár önmaga készíti, akár pedig idegen szónokét, hanem az, hogy minden egyes prédikációnak egymáshoz meg legyen a szoros kapcsolata és összefüggései, vagyis minden egyes prédikáció úttörője, előkészítője, Keresztelő Jánosa legyen az utánna következőknek. Az „Unitárius Egyház“ hasábjain az elmúlt évben annyiszor hangoztatott üres templomaink kérdésének megoldásánál sok minden egyéb mellett, egyik nagyon alkalmas eszköze szerintem az, ha mi lelkészek igyekezünk hosszabb vagy rövidebb időszakokra előre megállapítani prédikációink tárgyában egy összhangzatos kerek programmszerűséget. Ezzel azonban nemcsak azt fogjuk elérni tudni, hogy híveink érdeklődését szorosabban fűzzük prédikációink tárgyához, hanem azt is, hogy prédikációink témájának szétszórtsága helyett, tömörségével sok tekintetben eredményesebb munkát végezhetünk.

Az öntudatos és eredményes templomi szolgálat egy másik nagyon fontos kelléke az is, hogy a lelkész kísérelje meg mindig tudomást szerezni arról, hogy híveinek lelkében tulajdonképpen minő kérdések várnak feleletre, hogy azok minő igazságok megismerése után szomjúhoz-
nak, mert amikor ilyen formán egy-egy töprengő, kereső lélek váratlanul megtalálja a feleletet azokra a kérdésekre, amelyek ott nyugtalan-
kodnak benne, később már minden bizonnyal sokkal nagyobb érdeklődéssel fogja hallgatni prédikációinkat. Természetesen ennek eléréséhez nélkülözhetetlen követelmény először is az, hogy a lelkész minél gyakrabban érintkezzen a híveivel s ismerje meg azok gondolkozás módját; s másodsor, hogy önmaga is a felvetődött kérdésekre szerezzen őszinte meggyőződéstől átítatott feleletet.

Én a vasárnapi tanításoknál, vallásos estélyeknél vagy bármiféle műsoros összejöveteleknél ezekre a gondolatokra fektettem és fogom fektetni a jövőben is a fősúlyt, mert véleményem szerint úgy a prédikáció, mint annak előbb említett segédeszközei csak akkor válnak tényleg népünk vallás-erkölcsi életének fejlesztőivé, ha azok hallgatása közben tényleg megelégtetik a megújulás és újjálevés után vágyó lélek. Éppen ezért nem nagyon helyes, ha vallásos estélyek rendezésénél, annak programszámjai közé humoros felolvasásokat és szavalatokat helyezünk el, amelyeknek vagy kevés, vagy egyáltalában semmi erkölcsi tartalma nincs, mert amint magam is tapasztaltam, végül is a hallgatóság igen tekintélyes része azokat kezdi értékelni s a többi komolyabb és nemesítőbb számokat nem veszi kellő figyelembe. Természetesen azt magam sem vonom kétségbe, hogy a mai nehéz élet-gondokkal küzdő embernek ilyenekre is van szüksége, azonban ilyen lelket felüdítő, könnyű fajsúlyú, szórakoztató számoknak a helye a tisztán ilyen célra rendezett estélyeken van; a vallásos estély szerintem legyen tisztán

vallásos estély. Ezzel a kérdéssel azonban itt nem foglalkozom tovább, amennyiben később amugy is ki kell még egyszer térnem reá, hanem e helyett áttérek népünk valláserkölcsi életének kifejlesztésével kapcsolatos lelkeszi munkának egy igen kedves és fontos részére, a gyermek-istentiszteletekre.

Azok, akik a nevelés kérdésével behatóan szeretnek foglalkozni, gondolom, egyetértenek velem, amikor a lelkeszi feladat és hivatásteljesítés közé sorozom a gyermekekkel való intenzivebb foglalkozást is. A múltban a lelkeszség nagyon kiengedte a gyermeknevelést a kezei közül s rábízta teljesen a tanítói-karra. Azt, hogy ez mennyire nem volt helyes, különösen azóta, amióta az elemi iskolák időről időre mind nagyobb számmal mentek át az állami-háztartás kezébe, úgy hiszem fölösleges megokolnom. Hogy mennyivel nehezebbé vált a lelkeszeknek az u. n. munkája olyan körülmények között, amikor a lelkesz a hiveivel való foglalkozást csak a felnőttekkel kezheti meg, ezt különösen az olyan lelkeszek tapasztalhatták, akik egy teljesen új gyülekezetnek a vezetését vették át. Éppen ezért nagy fontosságot tulajdonítok annak a ténynek, hogy nekünk, lelkeszeknek, minél intenzivebb munkásságot kell kifejtenünk a gyermekek vallás-erkölcsi nevelésével kapcsolatban, hogy a gyermeki lélek mindenre fogékony talajába a nevelés által már korán elültessenek a több vallásosság, a nagyobb egyházszeretet, az erősebb erkölcsi élettelfogás csirái. Magam nagyon szívesen foglalkozom a gyermekekkel. Nemcsak a téli vasárnapokon rendezgetek számukra gyermek-istentiszteleteket, hanem nyáron is igyekszem megragadni minden olyan alkalmat, amelyben közöttük lehetek. Az elmúlt nyáron is például a gyermekek számára a falu intelligens nőinek segítségével mesedélutánokat rendeztem. Természetesen itt is, ott is nagy gondot fordítottam arra, hogy akár a mesék, akár a történetek olyanok legyenek, amelyek az unitárius vallásunk, a magyar fajunk, a vallás-erkölcsi élet szépsége iránti szeretetük, ragaszkodásuk öntudatossággá való kinövését minden tekintetben elősegítsék. Gondolatom szerint ezzel nemcsak az értem el, — amint tapasztaltam is — hogy ezáltal a gyermekeket elvonom attól a lehetőségtől, hogy vasárnap délutánonként, amikor számukra a leginkább adódnak olyan alkalmak, amikor a korcsmák körül lézenghetnek, vagy egyik-másik vásottabb gyermek-társuk hatása alá kerülhetnek, hanem azt, hogy rajtuk keresztül sokkal jobban oda tudtam és tudok férkőzni a gyermekek szüleinek és hozzátartozóinak lelkéhez.

Híveink vallás-erkölcsi életének munka-mezején végzett munkássággal kapcsolatban még csupán a Kurapásztorálisról szeretnék egy pár dolgot elmondani és pedig különösen azért, mert ez ma a mi egyházi életünk legaktuálisabb kérdése, amennyiben ezt a kérdést beható tár-

gyalas alá vették fő- és felügyelő gondnokaink is az általuk szervezett összeföveteleiken. Nagyon is természetes, hogy ennek a munkának az intenzivebbé tétele nagyon sok tekintetben elevenebbé tenné a mi egész egyházi életünk vérkeringését. Azonban ez az intenzivebbé való tétel mindenek előtt a leginkább megköveteli minden lelkésztől azokat a feltételeket, amelyek föltétlen eredményes kurapásztorális munkát végeredményeznek. Ezt nem lehet sem szabályokkal, sem törvényekkel, sem utasításokkal a lelkész elé szabni, sőt még irányításokat sem igen lehet adni, mert ennek a munkának eredményes volta teljesen a lelkész egyéniségétől függ. Ahányféle a lelkészek egyénisége, annyiféle az általuk végzett kurapásztorális munka eredményének az értéke is s aztán függ a körülményektől, a viszonyoktól, az alkalmaktól, a néplélek összetételétől s ki tudná felsorolni mindazon tényezőket, amelyek hatással vannak a kurapásztorális munkára. Azonban mindezen nehézségek mellett minden kurapásztorális munkának még is van egy közös tulajdonsága: az öntudatosság. Nekünk, lelkészeknek ezt kell bele vinnünk ezzel a feladattal kapcsolatos minden munkásságunkba.

Minden érintkezés, amely köztünk és a nép között történik, magán kell hogy viselje azt a benyomást, hogy a lelkész tudja, hogy miért érintkezik hiveivel, vagyis: minden találkozásnak, minden érintkezésnek legyen meg a maga kitűzött célja. Természetesen itt elmaradhatatlan kellék a lelkész számára az u. n. diplomatikusság, amelynek segítségével némileg eltudja takarni és fedezni a tulajdonképeni célját az érintkezésnek, mert nagyon sokszor a már előre tudott és ismert szándék a lelkészre nézve óriási munkatöbbletet jelent a hivekkel szemben. Tehát nézetem szerint az eredményes kurapásztorális munka nyitja az, hogy azt mindig igyekezzünk úgy végezni, hogy a munkánkon ne vevődjék észre a kötelességteljesítésnek az íze, hanem legyen az mindig kedélyes és barátságos, alkalomszerű, de azért mégis véletlen, kitűzött céllal, de anélkül, hogy azt már előre tudják. Ha ebben a pillanatban visszatekintek lelkészi munkásságomnak eddig elért eredményeire, úgy érzem, hogy azokban a legtöbb segítséget a hivekkel szemben a fennebb említett módon végzett kurapásztorális munkámnak tulajdoníthatok, amelyet mindig úgy igyekeztem szolgálatába állítani annak az egyetemes célnak, amely hiveink vallás-erkölcsi életének tökéletesbbitését célozza, hogy annak meg legyen némi eredménye.

Minden lelkésznek a legszentebb hivatása az egyházunk egyetemén belül, népünk vallás-erkölcsi életének széppé és jobbá tétele mellett a mi mai viszonyaink között az ő kulturális életének a minél magasabb fokra való emelése oly módon, hogy minél több lélekben élő valósággá váljon az általános kulturája mellett mindaz, a mi speciálisan erdélyi

magyar kultúra és eszmény. Ma, amikor iskoláinkban olyan keveset nyer a mi ifjuságunk ezekből és oly parányi, mondhatnám egyáltalán semmiféle olyan eszménnyel lelkében nem lép ki az életbe, amely faji, nyelvi és vallási kulturális értékeinek a megbecsülését célozza, különösen ránk háramlik a feladata annak, hogy ezt ott künn az életben, mi magunk adjuk meg. Ezen feladat és cél szolgálatába kell állítanunk a gazdakörök, az egyesületek működésein kívül a téli hónapok folyamán rendezendő, akár táncmulatságokkal kapcsolatos műsoros estélyeink programszámjait, vagy szindarabjait, akár pedig minden olyan műsoros estélyt, amely nem speciálisan vallásos tárgyú. Én az ilyen irányú munkásságom alatt minden ilyen alkalmat igyekeztem kihasználni arra nézve, hogy népünk lelkében kulturális életének ezt a legdrágább kincsét előtte értékesé és drágává tegyem. Ezért minden szindarab előadása előtt egy-egy rövid szabadelőadás keretében annak a darabnak benső értékeit, erkölcsi tartalmát, magyar fajunk értékes tulajdonságainak benne rejlő fontosságát kiemelni soha el nem mulasztottam; ugyanezt tettem az estélyeken elszavalt költeményekkel, vagy felolvasott novellákkal kapcsolatban is; sőt a dalárdánk által rendezett, önálló dalárda estélyein sem mulasztottam el a magyaros dalokkal kapcsolatban is éleszteni népünk magyar kulturális eszményeihez való ragaszkodást és azok ápolását.

Ezzel a gondolattal kapcsolatban — amint már jeleztem is — egy pillanatra visszatérek a vallásos estélyek rendezéséhez, ahol én ugyanis kifogásoltam azok tisztán áhítatos hangulatának egy-egy humoros, kevés erkölcsi tartalommal rendelkező elbeszélés felolvasásával, vagy vers elszavalásával való megzavarását, és ahol ezek pótlására tisztán szórakoztató irányú estélyek rendezését ajánlottam tánc és bál nélkül. Természetesen itt is kellő gond fordítandó a programszámok oly módon való összeválogatására, hogy azok ne csak szórakoztassanak, hanem tanítsanak és neveljenek is. Az ilyen irányú estélyeket amellettnél nagyon szépen fel lehet használni az anyagiak gyarapítására is, mert ezek jövedelmét nem viszi el sem a cigány, sem a bál rendezők torka, ami kevés bevétel kerül, az mind megmarad tisztán. Én magam nem egyszer tapasztaltam, hogy egy-egy ilyen estélyen sokkal több haszon származott, mint akár milyen nagy beharangozással előkészített bál után. Úgy gondolom, nem lesz egészen értéktelen, ha itt felemlítem, hogy én ezeknek az estélyeknek a jövedelmét használtam fel és fogom a jövőben is felhasználni egy másik tervem megvalósítására, amelynek megtétele ma minden olyan község számára, amelyben a mi magyar testvéreink nagyobbacska tömegben élnek, teljesen nélkülözhetetlen: egy népkönyvtár felállítására, oly módon, hogy azokon

tetszés szerinti adományokat kértem és fogadtam el. Ma már hál.Istennek erre a célra több mint 5000 Leu van összegyűjtve, amelynek kamataiból a jövőben az olyan újonnan megjelenő vagy már megjelent könyveket fogom beszerezni, amelyekre a mi falusi népünknek leginkább szüksége van. Természetesen az olyan helyeken, ahol ilyen népkönyvtár van, csupán annak pótlására kell törekedni.

Minden lelkésznek úgy a népünk valláserkölcsei, mint a kulturális életének fejlesztése körül végzett munkájához sok tekintetben igen előnyösen hozzá járul egy olyan rendelkezésre álló helyiség, nevezzük azt „Kulturház“-nak, amelynek használatához a lelkész minden nagyobb utánjárás nélkül könnyen hozzá juthat. Az első évben igen sokszor éreztem az ilyen helyiség hiányát, míg viszont az elmúlt évben éppen olyan sokszor tapasztaltam annak megbecsülhetetlen hasznát és előnyét. Az olyan községnek, amelynek egy ilyen kulturháza van, meg vagyok győződve, hogy sokkal elevenebb, mozgékonyabb és egészségesebb a kulturális élete, mint az olyanoknak, melyek ezzel nem rendelkeznek. Az ezen a téren kifejtett munkásságom egyik legértékesebb eredménye az őszön felépített kulturház, amelynek belsejében van elhelyezve egy 16 m. hosszú és 10 m. széles gyűlésterem, egy kisebb olvasóterem, a fogyasztási szövetkezet részére pedig egy szép, tágas boltelhelyiség raktárral és a boltosnak két szobás lakása. Itt említem meg a kulturháznak azon nagy erkölcsi hasznát is, amelyet talán másképp nem igen lehetne elérni, azt t. i. hogy az ifjuság ellenőrzés nélkül nem igen tud mulatságokat rendezni, mert a kulturház felügyelősége azokat ellenőrizni igyekszik. Nálunk az elmúlt év folyamán már nem voltak az ifjuságnak úgynevezett „saját zsebre“ rendezett mulatságai. Végül pedig az ifjuságot is sokkal könnyebben össze lehet hozni egy közös munkára.

A lelkésznek, hogy hivatása és vállalt feladatainak öntudatos lelkiismeretességgel meg tudjon felelni, szinte kikerülhetetlen rája nézve az, hogy részt ne vegyen egy vagy más formában a nép gazdasági életének intenzív irányításában is. Azonban senki ne értsen félre, mert ezzel nem azt akarom mondani, hogy a lelkész ha kell, ha nem, beártsa magát a falu gazdasági életének minden momentumába, hanem igen is állítom azt, hogy minden lelkész, amennyiben érzéke és tudása van a gazdasági élet fejlettebb, kulturáltabb mozgatásához, ezen előnyét helyesen teszi, ha felhasználja népe anyagi megerősödésére. Szerény véleményem szerint, ezen feladatnak a leginkább akkor tud megfelelni a lelkész, ha minden tekintetben a szövetkezeti eszmét igyekszik propagálni. Jól tudom, hogy a lelkész ez irányu működése ellen nagyon sok oldalról esnek kifogások; sőt olyan irányzatról is tudok, amelyik

azt tartja helyesebbnek, ha a lelkész teljesen távol tartja magát minden ilyen irányu tevékenykedéstől. Bár magam is sok tekintetben aláírom az aggódóknak egyik-másik érvét, azonban én mégis egy egészséges szövetkezeti élet megteremtésén fáradozó lelkész munkásságát mindig értékelni fogom, mert egy humánus, önzetlen, lelkiismeretes vezetőséggel az élén bármilyen irányu szövetkezés a gazdasági élet terén áldásos működést fejthet és fejt is ki bármely község társadalmi életében: előmozdiítja annak a községnek erkölcsi és anyagi megszilárdulását és tönkre tudja tenni a lakosság demoralizására szolgáló intézményeket. Végül pedig azt sem szabad kifelednünk számításunkból, hogy már magában az eszmében is nagyon sok olyan megmérhetetlen erkölcsi érték van, amelyet ha a lelkész öntudatosan használ fel a saját céljainak elérésére, nagyon sok tekintetben meg tudja könnyíteni más irányu működéseit. Hiszen a gazdakörök, a különféle szövetkezetek, mind egy-egy kedves kis forrás, ahol a lelkész találkozhat hiveivel s már pedig van-e égetőbb feladat, minthogy minden lehető alkalmat, minden tisztes módot megragadjunk hiveinkkel való minél gyakoribb érintkezésre és találkozásra. E tekintetben mindig bámulattal tekintek a szász lelkészek munkásságára, akik községeikben mindent szövetkezeti úton valósítanak meg. Ismerek egy szász lelkészt, aki még a gyümölcsöt is szövetkezeti úton értékesíti falujában. De nem akarok tovább foglalkozni ezzel a kérdéssel, hiszen ez a kérdés már annyiszor meg volt vitatva egyházi lapjaink hasábjain is. A fenti gondolatokat is csupán csak azért tartottam szükségesnek elmondani, mert a lelkészi munkásságom egyik igen termékeny munkamezeje a szövetkezeti eszme terjesztése és ápolása, mert ezen a téren még nagyon sok értékes gondolatomnak a megvalósítását reményelem. Ezek közül csupán egyet említék meg, és pedig azt, hogy ha az Isten segedelme velem lesz, az egyházközségem anyagi megerősödését egy szövetkezeti úton vásárolt favágó géppel fogom megalapozni.

Népünk gazdasági életével kapcsolatban, még mielőtt befejezném felolvasásomat, kitérek azokra az eredményekre, amelyeket egyházközségem anyagi megerősödése érdekében elértem. És itt e helyen a gondolatokért és a jó előre figyelmeztetésért hálás köszönetet mondok Geréb Zsigmond tiszteletes urnak, aki volt szives felhívni figyelmemet arra, — amit én itt már is tovább adok, — hogy a jövőre való tekintettel jól teszem, ha az egyházközségemet minden lehető módon már most pályám kezdetén anyagilag is igyekszem megerősíteni, mert hiszen azt senki sem tudhatja, hogy mennyire fog megváltozni a jövőben az emberek azon általános közönyössége, amellyel a jelenben viseltetnek minden olyan áldozathozatallal szemben, amelyek ma eszményeink, közös értékkincseink megkivánnak. Bizony ez a figyelmeztetés mind-

nyájunk által nagyon is megszívlelendő. Én magam is éppen ezért igen nagy súlyt helyeztem egyházközségem anyagi megerősödésére. Az alatt a rövid két esztendő alatt, amióta lelkeszi működésemet megkezdtem, már létesítettem egy „Templom fenntartási alapot” 2000 Leu értékben. Tervem az, hogy amikor ez az alap 5000 Leura felszaporodik, már pedig a mai viszonyok között a fenálló óriási kamatlábak mellett egy-két esztendő leforgása után könnyen elérhető — annak 20%-os kamatából minden ötödik évben kimeszeltethetem és rendbe hozhatom a templomot. Van ezenkívül egy „Orgona-alap” 1700 Leu tőkével, a tervem ezzel az alappal is az, hogy egy 5—6 ezer Leu tőke összehozása után, annak kamataiból minden 10—15 évben, ha szükséges, legalább egyszer az orgonát kitakarítottassam. Létesítettem továbbá egy „Orbán Lajos irodalmi alapot” 1250 Leu tőkével, amelynek célja egy egyházközségi könyvtár fenntartása, természetesen a tőkének folytonos gyarapítása után. Az elmúlt év folyamán visszaállítottam a „Magtár-alapot”, amelynek jövedelméből az egyházi épületek jókarban tartását szeretném fedezni. Természetesen ezek mind olyan nevetségesen kicsiny összegek a mai érték viszonyok között, de azért engem mégis jó reménységgel biztat az egyik közmondásunk igazsága: „Krajcárból lesz a forint”. Ugyancsak egyházam anyagi megalapozását szolgálja az a közmunka, amelyet már három éve végeznek az egyházközségem tagjai az egyházi földek házilag való kezelésében. Ezen házi kezelés utáni jövedelemből vásároltunk 2 éven belül 2 harangot és ujonnan felépítettük az énekvezéri csüirt. Hogy milyen tekintélyes jövedelmet lehet az egyházközségnek ilyen rendszerrel biztosítani, álljon itt igazolásul néhány adat: mintegy 4 hold földnek 1923. évi tiszta jövedelme volt 24000 L., 1924. évi 27000 Leu, 1925. évi mintegy 25000 Leu és az 1926. évi is körülbelül lesz vagy 20000 L., mivel egy holdnál több ugaron maradt.

Tisztelendő Lelkészkör! Ime ezekben próbáltam megrajzolni az én lelkeszi munkásságom kezdetét és eddigi működésemet. Még szólanom kellene a jövő terveimről. Aronban ezzel a kérdéssel kapcsolatban én is csak azt mondhatom, amit Pál apostol: „Nem hogy immár elértem volna a célt, de igyekszem azt elérni”. Mert hiszen annak a hármas feladatnak a megvalósítása érdekében, amit eddig tettem, magam érzem, hogy nagyon is kevés és amit tennem kell, nagyon is sok.

Éppen ezért a jövőre vonatkozó terveim most is csak azok, amelyeket lelkeszi pályám kezdetén magam elé tűztem: népünk vallás-erkölcsi életének a jobbátétele, a kulturális életének a kifejlesztése, gazdasági életének az intenzívebbé tétele. Eszközeim: az öntudatos lelkeszmunkájának a megközelítése és lelkiismeretes pontos elvégzése.

Máthé Lajos,
ujszékelyi unitárius lelkesz.